

<https://doi.org/10.15407/uhj2025.06.185>
УДК 327:[316.455:930(477:474.5)“713”“19”

Леся КОЦУР

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри політології,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі (Переяслав, Україна)
dombrovska_ne@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8996-1606>

УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКА СПІВПРАЦЯ В ГАЛУЗІ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ: ПОДОЛАННЯ РАДЯНСЬКОЇ СПАДЩИНИ

Мета полягає в розкритті особливостей українсько-литовського співробітництва у сфері історичної науки після відновлення державами незалежності в 1990-х рр. і до сьогоднішнього; характеристиці здобутків і викликів, з якими зіткнулись українські й литовські історики. **Методологія** спирається на широкий спектр загальнонаукових і спеціальних історичних методів, а саме хронологічний метод, компаративний аналіз, історіографічний та проблемно-типологічний методи. **Основні результати дослідження** показують, що українсько-литовська співпраця в галузі історичної науки представлена насамперед досвідом міжнародних науково-практичних конференцій та міжнародних конгресів дослідників історії, захистом дисертаційних праць у площині українсько-литовського минулого, двосторонніми науковими проектами та ініціативами, українсько-литовськими історичними студіями в Литві. Ґрунтовний аналіз цих векторів співробітництва спрямований на виявлення історичних зв'язків між Україною й Литвою, перспективних напрямів для наукової співпраці в майбутньому, наприклад налагодження кооперація на полі історичної освіти та академічної студентської мобільності, реалізації двосторонніх науково-історичних проектів.

Ключові слова: *Україна, Литва, трансформації, історична наука, співпраця, державотворення, радянська спадщина.*

Цитування: Коцур Л. Українсько-литовська співпраця в галузі історичної науки: подолання радянської спадщини. *Український історичний журнал*. 2025. № 6 (585). С. 185—195. <https://doi.org/10.15407/uhj2025.06.185>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2025. № 6 (585)

Міждержавне співробітництво між Україною та Литовською Республікою розпочалося після підписання низки двосторонніх нормативно-правових документів і врегулювання питання щодо співробітництва в галузі освіти й науки [1]. Тоді ж було зроблено перші кроки щодо українсько-литовської науково-історичної комунікації.

На початку 1992 р. очільниця Асоціації українців Литви та засновниця Литовсько-українського фонду ім. Т. Шевченка Н. Непорожня [2] запропонувала провести у Вільнюсі литовсько-українську міждисциплінарну конференцію під назвою «Литва — Україна: історія, політологія, культурологія». І вже 28—30 вересня 1993 р. такий захід відбувся. Його учасниками стали українські й литовські дослідники, українці з Білорусі, Польщі, Чехії, Канади, які обговорили широке коло історичних і суспільно-політичних питань, що відображали діалог між двома державами після тривалого періоду окупації. На конференції також було висвітлено специфіку діяльності національно-демократичних рухів кінця 1980 — початку 1990-х рр., які зіграли визначальну роль у відновленні незалежності обох держав. За результатами наукового зібрання було видано збірник матеріалів [3], який став однією з перших спроб поглянути на національну історію обох держав без радянських ідеологічних маркерів, а також віднайти історичні й культурні взаємозв'язки між українцями та литовцями, викреслені в період СРСР.

Тривалий час ця конференція була чи не єдиним масштабним прикладом українсько-литовської комунікації у сфері історичної науки. Проте на тлі зміни покоління істориків [4] на початку 2000-х рр. намітилися нові можливості для співпраці. У грудні 2000 р. дослідники з обох країн заснували науково-громадську організацію, що об'єднала фахівців (у тому числі викладачів, студентів), зацікавлених у вивченні історичних зв'язків між Литвою й Україною — Асоціацію литовських та українських істориків. Очолила її литовка А. Василяускене, а метою було визначено дослідження історичних і культурних взаємин між литовцями й українцями (з поглибленим вивченням історії ордену св. Василя Великого та його діяльності в Литві й Україні) [5]. 30 червня 2008 р. інституція приєдналася до Міжнародної асоціації українців. У 2001—2011 рр. Асоціація литовських та українських істориків провела 10 конференцій на тему «Чин св. Василя Великого» й видала серію наукових праць [6].

Аналіз матеріалів цих конференцій свідчить, що провідною ідеєю досліджень був пошук «перехресних» зв'язків [7], які стосувалися діяльності ченців-василіян Литви й України (бібліотеки на Галичині, відновлення чину св. Василя Великого в Київській митрополії 1617 р., просвітницька діяльність василіян тощо). Одночасно конференції мали на меті «підсвітити» контакти української греко-католицької й литовської католицької церков, а також сприяти популяризації єдиного чернечого чину, заснованого в Литві.

Ці пошуки тривали під час українсько-литовських перших двох міжнародних науково-практичних конференцій «Українці в Балтії», які відбулися 2004 та 2005 рр. у Ризі [8]. На цих наукових заходах висвітлювались історичні, політичні, освітні, культурні аспекти життя української діаспори в Балтії, а також було показано процес її взаємодії з місцевим населенням і взагалі перспективи розвитку українських громад.

У 2007 р. стартував ще один масштабний українсько-литовський науковий діалог, який спирався на загальноєвропейський історичний вимір. Інститут історії України НАН України та Кам'янець-Подільський державний університет 27 вересня 2007 р. започаткували Міжнародну наукову конференцію «Україна і Велике князівство Литовське в XIV—XVIII ст.: політичні, економічні, міжнаціональні та соціокультурні відносини в загальноєвропейському вимірі». Захід став майданчиком для наукового спілкування, охопивши широке коло спільних для України й Литви в період XIV—XVIII ст. політичних, економічних, міжнаціональних, соціокультурних питань. Конференція засвідчила, наскільки глибоко наша країна була залучена в європейський життєвий і культурний простори.

Продовженням цього наукового діалогу став спеціалізований альманах «Ukraina Lithuanica: студії з історії Великого князівства Литовського», започаткований у 2009 р. Інститутом історії України НАН України — єдиний фаховий литуаністичний збірник в нашій країні. Серед його засновників багато знаних дослідників з України та Литви: М. Котляр, А. Гурбик, Д. Ващук, О. Дзярнович, Л. Степонавічене, О. Малов, В. Степанков, М. Перрі, В. Газін, М. Петров, А. Блануца, Л. Жеребцова, В. Берковський, О. Дячок, Н. Юсова, М. Волощук, Б. Черкас, Р. Петраускас та ін. [9]. Тематика публікацій переважно стосується литовського виміру в українській ранньомодерній історії та українського — в литовській, політики в права періоду Великого князівства Литовського, соціально-економічних відносин, військових справ, відносин між українською та литовською шляхтою тощо [10]. Важливо те, що наукова дискусія підтверджує традиційність контактів українців з іншими народами й нівелює російський імперський ідеологічний конструкт про українців і росіян як нібито «один народ».

Суспільно-політичні події 2013—2014 рр. в Україні сприяли тіснішому співробітництву Литовської наукової ради й Міністерства освіти і науки України. У 2016—2017 рр. було профінансовано українсько-литовський проект «Православні та унійні спільноти у Великому князівстві Литовському: історія, культура, пам'ять», який підготувала команда істориків Українського католицького та Вільнюського університетів під керівництвом І. Скочиляса [11]. 24 листопада 2017 р. в останньому було презентовано ключові сюжети дослідження: «Від лабіринтів пам'яті до концепції проекту», «Вільнюс посеред традицій східного і західного християнства», «Свято-Троїцький храм і монастир у Вільнюсі». А наприкінці 2018 р. світ побачила колективна монографія литовських й українських дослідників, присвячена монастиреві та храму Пресвятої Трійці в литовській столиці [12].

Л. Герус і Т. Куцир, які вивчали українсько-литовські міждисциплінарні науково-дослідницькі проекти, фінансовані Литовською науковою радою та Міністерством освіти і науки України, зазначають, що до 2020 р. це був ледь не єдиний профінансований та успішно реалізований історичний проект [13]. Таку ситуацію спричиняють перенавантаженість вузькопрофільних фахівців проектами і слабка комунікація між литовськими й українськими істориками, зокрема перші більше тяжіють до співпраці із західними та північноєвропейськими колегами, натомість другі ще донедавна тяжіли здебільшого до російської історіографії.

З'являлися й інші ініціативи. Так, 2020 р. при навчально-науковому центрі філології КНУ ім. Т. Шевченка було створено центр балістики, який очолив І. Корольов. Міжнародна науково-практична конференція «Україна — Литва: історичні, мовно-культурні та туристські паралелі», організована цим центром спільно з Університетом Вітовта Великого (Каунас) і низкою українських наукових установ, відбулася 19 листопада 2021 р. в Києві. За підсумками наукової дискусії було видано збірник матеріалів, які охоплювали період від доби Київської Русі до сьогодення [14—15]. II Міжнародна науково-практична конференція проходила 21—22 серпня 2023 р. в литовському місті Анікшяй. В її рамках працювали секції: «Українці в Литві, литовці в Україні», «Велике князівство Литовське: спадщина та уроки. Промоція й інновації в туризмі: литовський та український досвід», «Мовно-культурні й літературні паралелі дискурсивного простору України та Литви». Одним із результатів заходу стала пропозиція розробити інтерактивну карту та мобільний застосунок «Місця пам'яті на мапі Великого князівства Литовського» [16]. Наступні за чергою заходи відбулися 5—6 серпня 2024 і 21—22 липня 2025 рр. у Вільнюсі.

Ключовими сюжетами цих конференцій виступають мовно-культурні й туристичні паралелі, історична ж тематика представлена переважно дослідженнями спадщини Великого князівства Литовського, характеристикою сучасного соціально-історичного простору України й Литви, а також проблематикою політики пам'яті в обох державах [17]. Загалом мета цих заходів — виявити перехресні зв'язки в мовній і туристичній сферах.

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 р., яке супроводжувалося запереченнями з боку Москви історичності української нації та державності, дещо змінило ситуацію. Як зауважив, зокрема, О. Удод, у Росії історію України оголосили «псевдоісторичним абсурдом, зараженим ідеологічним вірусом» [18]. Це призвело до того, що історична політика РФ стала чинником мілітаризації та мобілізації російського суспільства. У цьому контексті набув значення новий підхід до вивчення історії, пов'язаний із концептом відсталості («інакшості», «відмінності») [19]. Він важливий з огляду на розвіяння історичного міфу про «неісторичність» української нації та «неповноцінність» національної історії.

Російські маніпуляції з минулим привернули увагу директора Інституту історії Литви А. Нікжентайтиса, який у 2022 р. запропонував провести міжнародний історичний конгрес задля обговорення назрілих питань, пов'язаних із місцем та роллю України в європейській і глобальній історії. Перший такий захід під назвою «Переосмислюючи Україну та Європу: нові виклики для істориків» відбувся 15—17 вересня 2023 р. у Вільнюському університеті. В ньому взяли участь понад 100 дослідників, переважно з України. Головною метою було спростування ідеологічних тез Кремля та обговорення нового наративу історії України й усього регіону Центрально-Східної Європи задля «вписування» українського минулого в європейський контекст [20—22].

Конгрес став майданчиком для налагодження наукового діалогу між Інститутом історії Литви та Університетом Григорія Сковороди в Переяславі. 21 серпня 2024 р. делегація з Литви на чолі з А. Нікжентайтисом відвідала крутий стіл у Пе-

реяславі «Партнерство Литви та України в контексті європейської інтеграції», де йшлося про формування нового образу нашої країни в Європі та світі, подолання радянських підходів в історичних дослідженнях, спростування російськоімперських наративів про нібито «неісторичність» української державності тощо.

Продовженням співробітництва стала ще одна зустріч, яка проходила з 3 по 16 вересня 2024 р. у польській столиці. Конгрес «Історична співдружність чотирьох народів: спадок ідеї та перспективи» зібрав у Варшавському університеті понад 100 дослідників історії з Польщі, Литви, України, Білорусі, які дискутували про актуальні виклики, що стоять перед історичною наукою та освітою у XXI ст. [23]. Також під час заходу чимало уваги було приділено тому, як представити історію, політику, культуру і спільну спадщину Польщі, Литви, України, Білорусі в наративі історії Центральної та Східної Європи, при цьому дійшовши порозуміння щодо суперечливих сюжетів.

Реалізацією однієї з ініціатив конгресів стала літня школа «Діалог молоді України та Литви», яка відбулася 18—22 серпня 2025 р. у Вільнюсі, Кернаве, Тракаї та Медінінкі. Проект було реалізовано Університетом Григорія Сковороди в Переяславі, Інститутом історії Литви й Вільнюським університетом за підтримки Міністерства молоді та спорту України в рамках конкурсу проектів молодіжних обмінів України та Литви 2025 р. Учасники прослухали лекції дослідників з обох країн, зокрема А. Нікжентайтиса, Д. Баранаса, Н. Білоус, Б. Черкаса, С. Сарцявічюса, О. Однороженка. Темі охоплювали історію політичної системи й військової справи Великого князівства Литовського, а також культурну спадщину. Учасники літньої школи працювали з рукописними джерелами, під час виїзних занять знайомилися з археологічними пам'ятками, досліджували міську історію [24].

16 травня 2025 р. у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського відбувся круглий стіл на тему «Українсько-балтійські відносини: минуле та сьогодення», який охопив питання історіографії, суспільно-політичних трансформацій у країнах Балтії в пострадянський період, економічні, політичні, соціокультурні й етнокультурні аспекти, а також українсько-балтійські відносини в контексті російсько-української війни.

Окрім згаданих ініціатив перспективними видаються інші напрями українсько-литовської комунікації у сфері історичної науки. Так, заслуговують на увагу студії Д. Аракелян (присвячені інтеграції країн Балтії в ЄС та НАТО) [25], О. Лукачук (складові елементи образу Литви й литовців в українській громадсько-політичній думці до 2009 р., чинники та способи її формування) [26], О. Русиної, І. Сварника, Л. Войтовича, Д. Ващука, А. Блануци, Б. Черкаса [27], А. Бумблаускаса [28], В. Садаускаса [29] та ін. Сучасний період історії України й Литви представлений поодинокими розвідками на євроінтеграційну тематику, як-от дослідження І. Дацківа (культурно-гуманітарні, нормативно-правові аспекти співпраці України та Литви у сфері освіти й науки) [30], О. Миронюк (активність української громади в Литві до 2022 р.) [31] тощо.

У межах затвердженої 2021 р. в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі теми дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора історич-

них наук «Суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації в Україні та Литві в умовах євроінтеграційних процесів кінця ХХ — початку ХХІ ст.» працює Л. Коцур. Дослідження має на меті розкрити сюжети державного будівництва в Литві й Україні після відновлення ними незалежності та на шляху до євроінтеграції, порівняти взаємозв'язки, досягнення і прорахунки обох держав у нормативно-правовій, зовнішньополітичній, безпековій, гуманітарній, культурній, соціально-економічній, церковно-релігійній сферах. У 2023 р. у тому ж університеті затверджено тему докторської дисертації Ю. Войтенка — «Державотворчі процеси в Україні і країнах Балтії в пострадянський період (1991—2004 рр.)», яка спрямована на вивчення «перехресної історії» й компаративістики, особливо у частині становлення та функціонування політичних інститутів у країнах Балтії та в Україні.

Окремої згадки варті українсько-литовські історичні студії в Литві. Тут дослідження зазначеного сегменту історії обертається переважно навколо періоду Великого князівства Литовського. Модерному й постмодерному етапам історії присвячені праці В. Садаускаса [29], В. Фріц [32], а порівняльному аналізу діяльності Народного руху України та литовського Саюдіса — колективна монографія М. Поровського, В. Чепайтіса, П. Вайтекунаса [33].

Водночас сьогодення свідчить, що ключове завдання українсько-литовської співпраці в галузі історії полягає у представленні нового метанаративу про Україну й Литву як впливових гравців на глобальній історичній арені та вивільнення від радянських методологічних впливів, ідеологічних кліше. Тож перспективи співробітництва можливі й у цій площині.

Маємо зауважити, що Литва набагато далі відійшла від радянських практик в історичній політиці, ніж Україна. В перші роки після відновлення незалежності в Литві провели масштабну люстрацію колишніх компартійців, запровадили наскрізну політику декомунізації, розгорнули широку дискусію щодо статусу колишніх політв'язнів тощо. На інституційному рівні цей сегмент реалізації державної політики було покладено на Литовський інститут історії та Центр дослідження геноциду й опору народу Литви [34]. Системній і послідовній державній політиці балтійської держави значно сприяло й те, що під час радянської окупації національна пам'ять литовців зазнала меншого спотворення, ніж українська.

В українців, які майже 70 років перебували в радянській окупації та пережили геноцид, національна пам'ять була наскрізно замінена радянсько-російським історичним фальсифікатом. Навіть після проголошення незалежності України 1991 р. національна пам'ять ще довго залишалася радянською, а дискусії про попередні періоди історії велися переважно на рівні академічних установ, насамперед в Інституті історії України. Такий академічний підхід до відновлення історичної пам'яті наштовхувався на тотальне засилля в публічному просторі символів комунізму, на застарілу систему історичної освіти. Частково звільнитися від впливу ідеології вдалося лише після початку російсько-української війни у 2014 р., коли було відновлено роботу Українського інституту національної пам'яті (створений 2006 р.) [35—36]. Сьогодні це передусім орган центральної виконавчої влади, а не суто науково-дослідна установа. Тому, на думку О. Удода, закладу варто було б

переглянути статус саме у частині найменування, щоб не створювати прецедентів, пов'язаних із підміною понять.

Найявна комунікація між істориками України й Литви свідчить, що діалог треба посилювати з метою висвітлення перехресних загальноєвропейських рис обох народів, а також подолання російськоімперських і радянських історичних кліше та стереотипів у системі освіти. Тому надзвичайно важливо організувати і проводити літні школи, налагоджувати академічну мобільність, здійснювати спільне керівництво науковими дослідженнями здобувачів, проводити регулярні зустрічі й заходи з питань українсько-литовського співробітництва, відкривати нові сторінки українських історичних студій у Литві.

Українсько-литовська співпраця у сфері історичної науки представлена міжнародними науково-практичними конференціями та їхнім напрацюваннями, дисертаційними дослідженнями, двосторонніми науковими проектами й ініціативами, організацією і проведенням міжнародних форумів дослідників історії, українсько-литовськими історичними студіями в Литві. Ґрунтовний аналіз цих напрямів має на меті виявлення історичних зв'язків між Україною та Литвою, визначення перспективних векторів наукової кооперації, налагодження співробітництва у сфері історичної освіти, академічної мобільності, реалізації двосторонніх проектів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Uhoda mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Uriadom Lytovskoi Respubliki pro ekonomichne, promyslove ta naukovo-tekhnicne spivrobotnytstvo: Zakon Ukrainy vid 04.06.2008 r. № 322-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_061#Text [in Ukrainian].
[Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво: Закон України від 04.06.2008 р. № 322-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_061#Text (дата звернення: 21.05.2025)].
2. Neporozhnia Nadiia Oleksandrivna. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy*. URL: <https://esu.com.ua/article-73665> [in Ukrainian].
[Непорожня Надія Олександрівна. *Енциклопедія сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-73665> (дата звернення: 21.05.2025)].
3. Neporozhnia, N. (Comp.). *Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii: "Lyтва — Ukraina": istoriia, politolohiia, kulturolohiiia*, scho vidbulasia u Vilnusi 28—30 veresnia 1993 r. Vilnius, 1995 [in Ukrainian].
[Матеріали міжнародної наукової конференції: «Литва — Україна»: історія, політологія, культурологія», що відбулася у Вільнюсі 28—30 вересня 1993 р. Упоряд. Н. Непорожня. Вільнюс, 1995. 279 с.].
4. Kalakura, Ya. *Zmina pokolin istoriykiv yak metodolohichni ta svitohliadni dialoh v ukraïnskii istoriografii (kinets XIX — pershe dvadtsiatyrichchia XXI st.)*. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2020. 4: 137-154 [in Ukrainian].
[Калакура Я. Зміна поколінь істориків як методологічний та світоглядний діалог в українській історіографії (кінець XIX — перше двадцятиріччя XXI ст.). *Український історичний журнал*. 2020. № 4. С. 137—154].
5. Aldona Vasiliauskienė-Pajedaitė. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. 2025. URL: <https://www.vle.lt/straipsnis/aldona-vasiliauskienė-pajedaitė/> (дата звернення: 08.05.2025) [in Lithuanian].

6. Vasiliauskie, A. Konferentsii, prysviacheni istorii ta kulturno-osvittii diialnosti Chynu Sv. Vasyliia Velykoho (2001—2011 rr.): kompleksnyi ohliad. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia: Knyhoznavstvo, bibliotekoznavstvo ta informatsiini tekhnolohii*. 2017. 11-12: 225-256 [in Ukrainian].
[Васіляускенє А. Конференції, присвячені історії та культурно-освітній діяльності Чину Св. Василя Великого (2001—2011 рр.): комплексний огляд. *Вісник Львівського університету. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології*. 2017. № 11-12. С. 225—256].
7. Kolesnyk, I. Globalna istoriia yak kvest dlia ukrainykykhistorykiv. *Ukrainskyi historychnyi zhurnal*. 2021. 5: 143-164 [in Ukrainian].
[Колесник І. Глобальна історія як квест для українських істориків. *Український історичний журнал*. 2021. № 5. С. 143—164].
8. Halko, O. II Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia “Ukrainci v Baltii”. *Ukrainoznavstvo*. 2006. 304-306 [in Ukrainian].
[Галько О. II Міжнародна науково-практична конференція «Українці в Балтії». *Українознавство*. 2006. С. 304—306].
9. Ukraina Lithuania: studii z istorii Velykoho kniazivstva Lytovskoho. 2013. 2 [in Ukrainian].
[Ukraina Lithuania: studii z istorii Velykoho kniazivstva Lytovskoho. Вип. 2. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. 292 с.].
10. Ukraina Lithuania: studii z istorii Velykoho kniazivstva Lytovskoho. 2009. 1 [in Ukrainian].
[Ukraina Lithuania: studii z istorii Velykoho kniazivstva Lytovskoho. Вип. 1. Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. 224 с.].
11. Pro finansuvannia spilnykh ukrainko-lytovskykh naukovo-doslidnykh proektiv u 2016 r.: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 19.05.2016 r. № 531. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0531729-16#Text> [in Ukrainian].
[Про фінансування спільних українсько-литовських науково-дослідних проєктів у 2016 р.: Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.05.2016 р. № 531. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0531729-16#Text> (дата звернення: 17.05.2025)].
12. Bumblauskas, A., Kuliavichius, S. & Skochylius, I. (Eds.). Na perekhresti kultur: Monastyr i khram Presviatoi Triitsi u Vilniusi. Lviv, 2019 [in Ukrainian].
[На перехресті культур: Монастир і храм Пресвятої Трійці у Вільнюсі. За ред. А. Бумблаускаса, С. Куявічюса, І. Скочилиуса. 2-ге, виправл. й доп. вид. Львів: Український католицький університет, 2019. 912 с.].
13. Herus, L. & Kutsyr, T. Fakhovi studii ukrainko-lytovskoho etnografichnoho tekstyliu (do 75-richchia Oleny Ivanivny Nykorak). *Narodoznavchi zoshyty*. 2023. 3(171): 731-741 [in Ukrainian].
[Герус Л., Куцир Т. Фахові студії українсько-литовського етнографічного текстилю (до 75-річчя Олени Іванівни Никорак). *Народознавчі зошити*. 2023. № 3(171). С. 731—741].
14. Ukraina — Lytva: historychni, movno-kulturni ta turystski paraleli: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kyiv, 19 lystopada 2021 r.). Kyiv, 2021 [in Ukrainian].
[Україна — Литва: історичні, мовно-культурні та туристські паралелі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 19 листопада 2021 р.). Київ, 2021. 204 с.].
15. Tsentr baltystyky. URL: <https://philology.knu.ua/struktura-if/tsentry/tsentr-baltystyky/> [in Ukrainian].
[Центр балтистики. URL: <https://philology.knu.ua/struktura-if/tsentry/tsentr-baltystyky/> (дата звернення: 21.05.2025)].
16. Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia “Ukraina — Lytva: historychni, movno-kulturni ta turystski paraleli”. URL: <https://geo.knu.ua/bez-kateropii/mizhnarodna-naukovo->

- praktychna-konferencziya-ukrayina-lytva-istorychni-movno-kulturni-ta-turystski-paraleli/ [in Ukrainian].
- [Міжнародна науково-практична конференція «Україна — Литва: історичні, мовно-культурні та туристські паралелі». URL: <https://geo.knu.ua/без-категорії/mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferencziya-ukrayina-lytva-istorychni-movno-kulturni-ta-turystski-paraleli/> (дата звернення: 21.05.2025)].
17. Kotsur, L. Dekomunizatsiini stratehii Ukrainy i Lytvy pislia vidnovlennia nezalezhnosti u 1990-kh rr.: komparatyvnyi analiz. *Ukraina — Lytva: istorychni, movno-kulturni ta turystski paraleli: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kyiv, 19 lystopada 2021 r.). Kyiv, 2021. 116-121 [in Ukrainian].
[Коцур Л. Декомунізаційні стратегії України і Литви після відновлення незалежності у 1990-х рр.: компаративний аналіз. *Україна — Литва: історичні, мовно-культурні та туристські паралелі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 19 листопада 2021 р.). Київ, 2021. С. 116—121].
 18. Lysenko, O., Maievskiy, O. & Nakhmanovych, V. (Comps.). Panelna diskusiia “Viina Rosii proty Ukrainy 2014—2022 rr.: istorychna retrospektyva i sprobu naukovoï refleksii” (19—20 travnia 2022 r.). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2022. 4: 4-54 [in Ukrainian].
[Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014—2022 рр.: історична ретроспектива і спроби наукової рефлексії» (19—20 травня 2022 р.). Укл.: О. Лисенко, О. Маєвський, В. Нахманович. *Український історичний журнал*. 2022. № 4. С. 4—54].
 19. Kolesnyk, I. Fenomen vidstalosti z perspektyvy globalnoi istorii. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2020. 5: 147-158 [in Ukrainian].
[Колесник І. Феномен відсталості з перспективи глобальної історії. *Український історичний журнал*. 2020. № 5. С. 147—158].
 20. Honcharenko, N., Lysenko, O., Starchenko, N. & Shandra, V. Mizhnarodnyi konhres “Pereosmyslennia Ukrainy ta Yevropy: novi vyklyky dlia istorykiv” (notatky z forumu). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2024. 1: 226-231 [in Ukrainian].
[Гончаренко Н., Лисенко О., Старченко Н., Шандра В. Міжнародний конгрес «Переосмислення України та Європи: нові виклики для істориків» (нотатки з форуму). *Український історичний журнал*. 2024. № 1. С. 226—231].
 21. Kotsur, L. Mizhnarodnyi konhres “Pereosmyslennia Ukrainy ta Yevropy: novi vyklyky dlia istorykiv”: nepovnyi ohliad. *Ukraina moderna*. 05.10.2023. URL: <https://uamoderna.com/notes/mizhnarodnyu-konhres-pereosmyslennia-ukrainy-ta-yevropy-novi-vyklyky-dlia-istorykiv-nepovnyu-ohliad/> [in Ukrainian].
[Коцур Л. Міжнародний конгрес «Переосмислення України та Європи: нові виклики для істориків»: неповний огляд. *Україна модерна*. 05.10.2023. URL: <https://uamoderna.com/notes/mizhnarodnyu-konhres-pereosmyslennia-ukrainy-ta-yevropy-novi-vyklyky-dlia-istorykiv-nepovnyu-ohliad/> (дата звернення: 20.05.2025)].
 22. Staliunas, D. The International congress “Rethinking Ukraine and Europe: New Challenges for Historians” (Vilnius on September 15—17, 2023). *Ukraina moderna*. 06.10.2023. URL: <https://uamoderna.com/notes/the-international-congress-rethinking-ukraine-and-europe-new-challenges-for-historians-vilnius-on-september-15-17-2023/> (дата звернення: 20.05.2025).
 23. Komanda UHSP na choli z rektorom Vitaliiem Kotsurom vziala uchast u rehionalnomu Konhresi doslidnykiv istorii PL-LT-UA-BY: “Istorychna spivdruzhnist chotyrok narodiv: spadok idei ta perspektyvu”. URL: <https://uhsp.edu.ua/2024/09/23/komanda-ugsp-na-choli-z-rektorom-vitaliyem-koczurom-vzyala-uchast-u-regionalnomu-kongresi-doslidnykiv-istoriyi-pl-lt-ua-by-istorychna-spivdruzhnist-chotyroh-narodiv-spadok-ideyi-ta-perspektyvu/> [in Ukrainian].

- [Команда УГСП на чолі з ректором Віталієм Коцуром взяла участь у регіональному Конгресі дослідників історії PL-LT-UA-BY: «Історична співдружність чотирьох народів: спадок ідеї та перспективи». URL: <https://uhsp.edu.ua/2024/09/23/komanda-ugsp-na-choli-z-rektorom-vitaliyem-koczuro-m-vzyala-uchast-u-regionalnomu-kongresidoslidnykiv-istoriyi-pl-lt-ua-by-istorychna-spivdruzhnist-chotyroh-narodiv-spadok-ideyi-ta-perspektyvu/> (дата звернення: 21.05.2025)].
24. Litnia shkola istorii dlia molodi. *Holos Ukrainy*. 29.08.2025. URL: <https://www.golos.com.ua/news/5314> [in Ukrainian].
[Літня школа історії для молоді. *Голос України*. 29.08.2025. URL: <https://www.golos.com.ua/news/5314> (дата звернення: 16.09.2025)].
25. Arakelian, D. Zovnishnia polityka krain Baltii v konteksti rozshyrennia YeS ta NATO (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv, 2008 [in Ukrainian].
[Аракелян Д. Зовнішня політика країн Балтії в контексті розширення ЄС та НАТО: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2008. 20 с.].
26. Lukachuk, O.V. Lytva i lytovtsi v ukrainskii hromadsko-politychnii dumtsi (1989—2009 rr.) (Candidate's diss. of the historical sci). Lviv, 2012. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lukachuk_Olena/Lytva_i_lytovtsi_v_ukrainskii_hromadsko-politychnii_dumtsi_19892009_rr.pdf [in Ukrainian].
[Лукачук О.В. Литва і литовці в українській громадсько-політичній думці (1989—2009 рр.): дис. ... канд. іст. наук. Львів, 2012. 231 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lukachuk_Olena/Lytva_i_lytovtsi_v_ukrainskii_hromadsko-politychnii_dumtsi_19892009_rr.pdf (дата звернення: 16.05.2025)].
27. Ukraina: lytovska doba 1320—1569. O. Rusyna, I. Svarnyk, L. Voitovych... Kyiv, 2010 [in Ukrainian].
[Україна: литовська доба 1320—1569. О. Русина, І. Сварник, Л. Войтович та ін. Київ, 2010. 176 с.].
28. Bumblauskas, A. Lietuvos Didžioji Kunigaikštija ir jos tradicija. Vilnius 2010. 338 p. [in Lithuanian].
29. Šadauskas, V. Lietuvos ir Ukrainos istoriniai ir kultūriniai ryšiai XIX—XX a. Kaunas, 2023. 60 p. [in Lithuanian].
30. Datskiv, I. Rozvytok kulturnoi dyplomatii mizh Ukrainoiu ta Lytovskoiu Respublikoiu (kinets XX — pochatok XXI st.). *Ukraina — Yevropa — Svit = Ukraine — Europe — World: mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats*. Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, 2020. 24: 72-79 [in Ukrainian].
[Дацків І. Розвиток культурної дипломатії між Україною та Литовською Республікою (кінець XX — початок XXI ст.). *Україна — Європа — Світ = Ukraine — Europe — World: міжнародний збірник наукових праць*. Вип. 24. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 72—79].
31. Myroniuk, O. Hromadska ta kulturotvorcha diialnist ukrainskoi diaspory v krainakh Baltii (kin. XX — poch. XXI st.) (Ph. D. diss.). Kyiv, 2023. 232 p. [in Ukrainian].
[Миронюк О. Громадська та культуротворча діяльність української діаспори в країнах Балтії (кін. XX — поч. XXI ст.): дис. ... д-ра філософії: 032 Історія та археологія. Київ, 2023. 232 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Myroniuk_Olena/Hromadska_ta_kulturotvorcha_diialnist_ukrainskoi_diaspory_v_krainakh_Baltii_kin_KhKh_poch_KhKhI_st.pdf? (дата звернення: 16.05.2025)].
32. Fritz, V. State-building: A Comparative Study of Ukraine, Lithuania, Belarus, and Russia. 2007. 398 p.
33. Poroovskis, M., Čepaitis, V. & Vaitiekūnas, P. Už jūsų ir mūsų laisvę: apybraiža. Vertėjas į lietuvių kalbą V. Prosevičius. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2020. 154 p. [in Lithuanian].

34. Vlasenko, S. Derzhavna polityka natsionalnoi pamiaty Lytovskoi Respubliky v pershe desiatylittia pislia vidnovlennia nezalezhnosti (1990—2000 rr.). *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*. 2023. 2(37): 5-15 [in Ukrainian].
[Власенко С. Державна політика національної пам'яті Литовської Республіки в перше десятиліття після відновлення незалежності (1990—2000 рр.). *Публічне управління та митне адміністрування*. Вип. 2(37). Дніпро, 2023. С. 5—15].
35. Deiakі pytannia Ukrainiskoho instytutu natsionalnoi pamiaty: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.11.2014 r. № 684. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
[Деякі питання Українського інституту національної пам'яті: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 р. № 684. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2025)].
36. Pro zasady derzhavnoi polityky natsionalnoi pamiaty Ukrainiskoho narodu: Zakon Ukrainy vid 21.08.2025 r. № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text> [in Ukrainian].
[Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Закон України від 21.08.2025 р. № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text> (дата звернення: 16.09.2025)].

Надійшла / Received 24.09.2025

Lesia KOTSUR

Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History),
Docent at the Department of Political Sciences,
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav (Pereiaslav, Ukraine)
dombrovska_ne@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8996-1606>

UKRAINIAN-LITHUANIAN COOPERATION IN THE FIELD OF HISTORICAL SCIENCE: OVERCOMING THE SOVIET LEGACY

The aim is to reveal the specific features of Ukrainian-Lithuanian cooperation in the field of historical studies from the restoration of independence by both states in the 1990s to the present day, and to characterise the achievements and challenges faced by Ukrainian and Lithuanian historians in establishing effective cooperation. **The methodology** relies on a wide range of general scientific and specialised historical methods that make it possible to examine shared aspects of the historical past within the context of cross-referenced and transnational history. In particular, the study employs the chronological method, comparative analysis, as well as historiographical and problem-typological approaches. **The main findings** demonstrate that Ukrainian-Lithuanian cooperation in historical scholarship is represented primarily through international academic and practical conferences and the outcomes of their proceedings; the training of highly qualified specialists in Ukrainian-Lithuanian history through the defence of dissertations and other forms of scholarly work; the implementation of bilateral research projects and initiatives; the organisation and holding of international congresses for historians; and Ukrainian-Lithuanian historical studies conducted in Lithuania. A thorough analysis of these areas of cooperation is aimed primarily at identifying cross-historical links between Ukraine and Lithuania, as well as outlining promising directions for scholarly collaboration. Among these prospects are, in particular, the development of cooperation in the field of history education and academic student mobility, and the implementation of bilateral research projects in history.

Keywords: *Ukraine, Lithuania, changes, historical science, cooperation, state-building, Soviet legacy.*